

ȘTAFETĂ REGIZORALĂ

CHIȘINĂU

NĂPASTA de I.L. Caragiale • Teatrul Național "Mihai Eminescu" din Chișinău - Sala "Studio" • Data premierei: 12 ianuarie 1991 • Regia: Florin Zamfirescu • Scenografia: arh. Virgil Luscov • Distribuția: Boris Bechet (Dragomir); Constantin Adam (Gheorghe); Vitalie Russu (Ion); Elisabeta Berco (Anca).

Actuala sală "Studio" a Teatrului Național "Mihai Eminescu" din Chișinău nu-i tocmai ușor de găsit. Se află pe St. Alexandru cel Bun nr.59, în "Casa actorului", dar e lipsită de firmă și de un afișaj corespunzător, încît e aproape de mirare că în ea se strîng totuși vreo sută de oameni, dispuși să vadă **Năpasta** lui Caragiale, programată cam de două-trei ori pe săptămîină. Un punct de interes îl constituie desigur și "regia de la București", în care întreaga suflare teatrală românească din Chișinău și-a pus mari speranțe. La **Năpasta**, inițial, regia trebuia să fie semnată de Alexa Visarion, autorul montării de referință a acestei piese la Teatrul Giulești și al filmului, realizat cam cu aceiași actori în rolurile principale. Începută de Alexa Visarion, regia spectacolului de la Chișinău a fost preluată apoi de Florin Zamfirescu, interpretul lui Ion, atît în spectacolul amintit cît și în film. Iar scenografia, în tonalitatea sobră și austeră a montării, a fost semnată de arh. Virgil Luscov.

Teama de a asista la "același" spectacol mai vechi al lui Alexa Visarion, "adaptat" la posibilitățile unor actori de un "gabarit" profesional cu totul diferit, ne-a fost spulberată încă de la primele replici. Chiar dacă, în datele ei fundamentale, montarea beneficiază de experiența acumulată de Florin Zamfirescu în lucrul cu Alexa Visarion, la realizarea spectacolului giuleștean și apoi a filmului, reprezentația de la Chișinău reușește să fie efectiv de sine stătătoare, avînd propria-i atmosferă, propriul ei mod de "a spune" și ceea ce e dincolo de cuvinte. Laconismul expresiei scenice nu-și refuză - în viziunea lui Florin Zamfirescu - un constant fior poetic, făcînd posibilă o paradoxală apropiere a "vendettei" de matricea unei sensibilități mioritice. Biografismul este sacrificat arhetipalului, nimeni nu poate ieși din labirintul vinei tragice, călăuzind halucinant pașii eroilor. Pasionalitatea nu mai e cauza, ci doar

condiția dramei. Iar zbaterea oamenilor își urmează atemporal cursul ineluctabil. Se înțelege că o astfel de redimensionare a dramei avea nevoie de mari actori, iar meritul lui Florin Zamfirescu este și acela de a ni-i releva ca atare.

O "sărăcire" voită a mijloacelor de expresie, compensîndu-se prin forța dramatică mocnită, gata oricînd să irumpă, caracterizează jocul, parcă dăltuit în stîncă, al Elisabetei Berco în Anca. Vitalie Russu, artist al poporului din Moldova, pare pregătit de o viață pentru această crucială întîlnire a sa cu Ion nebunul, restituindu-i personajului întregul fond de umanitate ultragiată prin vicisitudinea vremurilor și hainia oamenilor. Truculența efectelor e subordonată desenului interior, riguros în configurarea unei ireparabile nedreptăți, ce nu-și mai poate afla nici măcar alinarea.

Viguroasă, tranșantă, poate nu întotdeauna suficient nuanțată, dar convingătoare prin patosul pătîmirii, e descifrarea lui Dragomir de către Boris Bechet. Nu e în general distonantă nici prezența lui Constantin Adam în Gheorghe. Regizorul a renunțat la figurația sătenilor din final, presupunîndu-le doar prezența, în afara scenei. Ceea ce, desigur, n-ar fi deranjat, dacă nu s-ar fi produs și o oarecare scădere a tonusului reprezentației, tocmai în acest final. De altfel, perfectibil.

Fără să fie o personalitate a regiei românești, Florin Zamfirescu a lucrat cu sîrg și tenacitate, punînd o temelie trainică, de autentică responsabilitate profesională, la edificiul launtric al revitalizării Teatrului Național din Chișinău. Spectacolul poate fi jucat cu fruntea sus nu numai la el acasă, ci pretutindeni în țară. Iar teatrul din Chișinău are nevoie, acum, în primul rînd, de acest lucru.

■ V. P.

TRANSPARENȚA PARABOLEI

CHIȘINĂU

CERVUS DIVINUS de Ion Druță • Teatrul "Lucașăru" din Chișinău • Data premierei: 27 ianuarie 1991 • Regia: Ioan Ieremia • Scenografia: Viorel Penișoară Stegaru • Ilustrația muzicală și mișcarea scenică: Ion Ardeal Ieremia • Distribuția: Valeriu Turcanu (Șeful); Andrei Soțchi (Adjunctul); Paulina Zavtoni (Secretara); Maria Doni (Odochia); Victor Ciutac (Ghiță); Efim Lazarev (Talpă); Gheorghe Pirlea (Ceafă); Vasile Constantin (Directorul școlii, Turcanu); Pavel Iațcovașchi (Tov. Vasile); Speranța Cocîrlă (Cefuleasa); Vladimir Zaițuc (Negriș); Andrei Moșoi (Rotaru); Spiru Haret, Alexandru Arștin-Cupcea (Milițienii).

La sfîrșitul lunii ianuarie '91, Teatrul "Lucașăru" din Chișinău - la temelia căruia s-au aflat strădaniile regizorului Ion Ungureanu, actualul ministru al culturii din Republica Moldova - și-a sărbătorit cei 30 de ani de existență. O existență zbuciumată, pîndită de riscul deportărilor sau al auto-exilării moscovite, o existență cu perioade realmente eroice și altele inevitabile, de stagnare, mai presus de toate o existență-simbol pentru tot ceea ce a însemnat și înseamnă rezistența românilor din Moldova la politica imperială, de deznăționalizare și necondiționată supunere. Sărbătorirea merita deci un spectacol reprezentativ, care să reamintească drumul parcurs și să-l prefigureze pe cel de urmat, dînd totodată adevărata măsură a posibilităților trupei, aflată în căutarea unor contacte fertile cu regizorii români din țară. (O primă tentativă, aducînd pe afiș semnătura regizorului Dumitru Lazăr-Fulga, de la Bacău, la **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă** de Horia Lovinescu se soldase cu un incontestabil eșec, pentru care actorii moldoveni n-aveau de altfel nici o vină). Trebuia găsită deci o piesă consonantă cu starea de spirit a publicului și un regizor capabil să înțeleagă acest lucru, gîndindu-și montarea în contextul social-politic dat, nu în afara lui și deci independent de public. Această dublă alegere, a piesei și a regizorului, se dovedește de astă dată fericită, montarea lui Ioan Ieremia cu **Cervus divinus** de Ion Druță aducînd producția Teatrului "Lucașăru" din Chișinău în circuitul valoric național al vieții noastre teatrale.

cronica

35

Ca și celelalte piese ale lui Ion Druță (dintre care, la noi, s-au jucat pînă acum doar *Casa mare*, *Păsărilor tinerești* noastre și *Sfînta Sfîntelor*), *Cervus divinus* are o puternică înăoătură simbolică, un dramatism declarat, ce se adîncește odată cu credința în Dumnezeu și se răspîndește parcă în cercuri concentrice, antrenînd zone tot mai largi de semnificație. Anecdotica propriu zisă se dovedește treptat doar osatura unei parabole tulburătoare, născută din durerea unui neam pîngărit, oarșă l-a zmulă odată cu credința în Dumnezeu și credința în sine. Redobîndirea lor, deja puțin probabilă, pîlpîie totuși ca lumina unei candelă, adăpostind un sîmbure de speranță.

Așadar, în olădrea unei foste mînăstiri, în care funcționează acum, ca val de lume, o școală-internat pentru copii handicapați, oomișia de spectacol (secouriști) sosită de la Chișinău anohetează oamenii locului, chipurile pentru deplatarea existenței unui exemplar de "*Cervus divinus*" în zonă. E interesată însă mai mult de felul în care gîndesc, de gradul lor de supunere, "textul" principal constituindu-l acceptarea condiției în care au fost aduși. Altfel spus, oferindu-li-se ca material documentar niște planșe ale unor jainice mîrtoage (umbre acuzatoare ale oailor de odinioară), sătenii ar trebui să vadă și să recunoască în ele - în pofida realității - chiar exemplare de *Cervus Divinus*. Li se cere, ou alte cuvinte, să admită că trăiesc în cea mai bună dintre lumi posibile, cînd de fapt mizeria lor materială și mai ales prăbușirea morală sînt de nedescris. În radiograflerea lașităților de tot soiul la care basarabeanul a fost constrîns să recurgă pentru a putea măcar să supraviețuiască dacă nu să trăiască, dar și în sondarea resurselor de puritate și credință asoanșe ou grijă în taințele sufletești ale omului simplu, arta lui Druță atinge culmi de relevanță a naturii umane, amesteoul de comic și tragic, de sarcasm, virulență pamfletară, patetică revoltă și sfîșietoare roastre a durerii conferindu-l uolcitate de ton în ouprinsul literaturii noastre dramatice și nu numai. Stric compozițional, piesa nu e scutită de unele lungimi, revers al digresionilor și divagațiilor prozatorului, ce-l drept niolodată lipalțe de o semnificație proprie, obștaouînd însă fluența scenică a reprezentării.

Ioan Ieremia a "sacrificat" multe dintre aceste meandre ale discursului dramatic, lășându-ne să regretăm uneori pierderea unor nuanțe, dar obligîndu-ne să luăm

act și de originalitatea montării sale, constînd într-o "dură" lectură a piesei, cenzurarea efluviiilor sentimentale dovedindu-se benefică relevării liniilor de forță ale parabolei, cărora le-a dat pregnanță scenică. Dacă "duritatea" de care vorbeam ar fi acționată și în sensul unei mai drastice cenzurări a efectelor comice din jocul unor actori, montarea n-ar fi avut desigur deoît de ofștigat în rigoarea și percutanța imaginii scenice, subordonate gravității de fond a chestiunilor aduse în discuție. Oricum, "tăietura" regizorală are siguranță și forță, simți că știe ce vrea și își asumă transparența parabolei, construind chiar, în prelungirea sensurilor acestora, proiecții halucinatorii, grotesci, de un outremurător fior tragic. În final, copiii handicapați - presupuși în piesă a se afla în spatele zidurilor - sînt aduși în scenă, maturizați și îmbătrîniți chiar în mînăstirea deturnată de la rosturile-i firești la condiția de pușcărie, valențele simbolice ale acestei părăsiri a credinței, care nu mai poate zămlia deoît monștri, impunîndu-se ou o dureroasă acuitate. Citită în această cheie, piesa își relevă valoarea-i emblematică pentru o stare de fapt, iar spectacolul, ca o răstignire, devine mărturie pentru toate simlurile îndurate întru credință.

Echipa de actori de care avea nevoie spectacolul și pe care reușește a-o etaleze teatrul din Chișinău în acest moment al revigorării activității sale e realmente impresionantă. Invitat în reprezentație, Victor Ciutac (Ghiță) are în primul rînd cea înrădăcinare în gîle, care e indispensabilă personajului său exponențial. Cușitul a ajuns la ea, sfrontata nerușinare din jur, care l-a batjocorit toată viața, a depășit de mult marginile răbdării, și - ou orice risc, un risc pe care de altfel și-l asumă conștient - omul își lasă să vorbească durerea. E poate prea patetic pe alocuri, dar cum ar mai putea fi altfel? Interpretarea rugăolunii din final - adevărată perliă dramatică a lui Ion Druță - ne-a reamîntit că "nasc și la Moldova oameni", dintre care unii sînt chiar Actori. Odoohia, stoarsă de muncă și îndepărtată de viața de la orice bucurie, devenind o mătușă arțăgoasă dintr-o mîndrețe de față veselă și zglobe, e și ea un personaj simbolic, o looană a durerii în care se poate privi Moldova de dincolo de Prut. Îi dă viață, ou forță dramatică și ou pregnant relief scenic, schițat ou conoizle, valoroasa acțiță Maria Doni. Unele sonuri, monocorde, par să nu țină totuși numai de compoziția rolului, oricum temelnică și de reținut.

"Comisia" e bine definită așt în datele comune cit și în cele particularizatoare ale celor care o compun: Șeful lui Valeriu Turcanu nu duce lipsă de îngîmfare, insolență și grobianism, Adjunctul lui Andrei Soțohi are violența și versatilitatea celui care parvine ou orice preț, Secretara conturată în tușe mai groase de Maria Zavtoni e departe de a fi ușă de biserică și toomal de aceea pune mai mare preț pe salvarea aparențelor. Efilm Lazarev (Talpă) înțelege că pltorescul său personaj e mai mult deoît o pată de culoare, derivîndu-și numele de la talpa țării, drept care își compune personajul ou lumini și umbre, înzestrîndu-l totodată ou o vitalitate menită să înfrunte sau să păoălească toate oomișile. Ceafă lloheua parvenită și desoouăreață în orice împrejurare, un sol de rău necesar în condițiile date, e schițat ou aplomb, în tușe poate prea apăsate oaricaturale, dar efloente, de Gheorghe Pirlea, iar Cefuleasa, nedespărțita-i consoartă, fi prilejuește o savuroasă compoziție comică Speranței Coofriă, acțiță de spontană și durabilă priză la public. Mai sumar conturați rămîn Directorul școlii (Vasile Constantin), Negriș (Vladimir Zalouo) și Tov. Vasile (Pavel Iașcovschi). E convingător schițat Rôtaru (Andrei Moșoi); milițienii imaginați de regizor pun lumea la punct, pătrunși de importanța funcției (Spiru Haret și Alexandru Aristin-Cupcea), dovedindu-se utili așt în crearea atmosferei tensionate oît și a momentelor de necesară destîndere.

Colaborînd la realizarea spectacolului, scenograful orolovean Vorel Penișoară-Stegarou a oluțat să ofere, la rîndu-l, un cadru scenic prilenic deodării parabolei, zugrăvirea acestei mînăstiri în ruină permițîndu-i oaze de rafinată pltouralitate, în patinări orepusculare, dintre care va răsări, de după tabloul lui Stalin, care o masohează pînă în final, o superbă imagine a Maicii Domnului ou pruncul Iesus, într-o oromatică vie, puternică, voit neatînsă de trecerea timpului și a urglărilor sub care e-a aflat "bietul om, sub vreme".

Spectacol de anvergură ideatică și percutantă expresivitate scenică, nelipit totuși de unele lungimi, distorsioni de tonalitate și ritm, *Cervus divinus* de Ion Druță la Teatrul "Luceafărul", semnat de Ioan Ieremia, deschide un drum, iar importanța acestuia depășește considerațiile strictei cronici teatrale.

■ VICTOR PARHON